

Λαϊκό μέτωπο και μικροαστικά στρώματα

του Δημήτρη Καλτσώνη
αν. καθηγητή θεωρίας κράτους και δικαίου
Πάντειο Πανεπιστήμιο

Το κύριο ζήτημα για τη δημιουργία και την υλοποίηση της πολιτικής του λαϊκού μετώπου είναι η ενότητα της εργατικής τάξης και ο πρωτοπόρος ρόλος της, ζήτημα κομβικό που όμως δεν αποτελεί αντικείμενο του παρόντος άρθρου.

Στην ελληνική κοινωνία σημαντική παρουσία έχουν τα διάφορα μικροαστικά, μεσαία στρώματα. Συνολικά, στις πόλεις και στην αγροτική οικονομία, καλύπτουν το 33.5% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού. Σε αυτά πρέπει να προστεθεί το 7.1% των φτωχών αγροτών, οι οποίοι παρότι φτωχοί δεν πωλούν την εργατική τους δύναμη για να ζήσουν, διαθέτουν έστω και μικρή ιδιοκτησία σε μέσα παραγωγής. Άρα συνολικά καλύπτουν λίγο πάνω από το 40% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού. Η εργατική τάξη αποτελεί το 55.3%¹.

Τα μικροαστικά, μεσαία αυτά στρώματα είναι αυτοαπασχολούμενοι της πόλης και του χωριού (έμποροι, επαγγελματίες, μηχανικοί, δικηγόροι, αγρότες κλπ). Στη συντριπτική τους πλειοψηφία δεν μισθώνουν εργατική δύναμη και έχουν ένα εισόδημα αντίστοιχο περίπου με εκείνο της εργατικής τάξης ή λίγο ανώτερο. Ιδιοποιούνται έμμεσα ένα μικρό μέρος της συνολικά παραγόμενης υπεραξίας.

Στην ίδια κατηγορία ανήκουν μισθωτά μεσαία στελέχη επιχειρήσεων τα οποία έχουν εισόδημα που υπερβαίνει το ύψος αναπαραγωγής της εργατικής τους δύναμης, καρπώνονται έτσι μικρό μέρος της συνολικά παραγόμενης υπεραξίας και διαδραματίζουν εκτελεστικό αλλά ταυτόχρονα και εν μέρει διευθυντικό ρόλο στην παραγωγική διαδικασία.

Ένα μικρό ποσοστό των αυτοαπασχολούμενων μεσαίων στρωμάτων μισθώνει εργατική δύναμη αλλά περιορισμένου αριθμού, είναι αναγκασμένο το ίδιο να εργάζεται και δεν μπορεί να κάνει διευρυμένη αναπαραγωγή του κεφαλαίου. Αποτελεί σχεδόν το 4% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού.

Στα μικροαστικά, μεσαία στρώματα (δηλαδή στο προαναφερθέν 40%) δεν ανήκουν όσοι - είτε μισθώνουν εργατική δύναμη είτε όχι- έχουν τέτοιο υψηλό εισόδημα (άρα καρπώνονται σημαντικό κομμάτι υπεραξίας) που τους δίνει τη δυνατότητα να μετατραπούν σε μεγάλους κεφαλαιοκράτες, τους προσεγγίζει έτσι ή τους εντάσσει στην αστική τάξη.

Η ιδεολογική επίδραση των μεσαίων στρωμάτων είναι ακόμη μεγαλύτερη, αν ληφθεί υπόψη

---

1 Βλ. Σ. Σακελλαρόπουλος, *Κρίση και κοινωνική διαστρωμάτωση στην Ελλάδα του 21ου αιώνα*, εκδ. Τόπος, 2014, σελ. 311 επ..

ότι οι τάξεις δεν χωρίζονται με σινικά τείχη και ότι πολλά μέλη της εργατικής τάξης συμβιώνουν σε οικογένειες με μέλη των μικροαστικών στρωμάτων ή ότι πολλοί εργατοϋπάλληλοι ανήκουν στην κατηγορία του μισοπρολετάριου με την έννοια ότι διαθέτουν οι ίδιοι κάποια μικρή ιδιοκτησία μέσω της οποίας καρπώνονται ένα συμπληρωματικό εισόδημα και μέρος της συνολικά παραγόμενης υπεραξίας, πχ. παράπλευρη μικροεμπορική δραστηριότητα, ενοικίαση κατοικίας κτό.

Τα μικροαστικά στρώματα υφίστανται την πίεση και επιθετικότητα του μεγάλου κεφαλαίου, ειδικά την περίοδο της κρίσης. Είναι ορατή η τάση καταστροφής και προλεταριοποίησής τους. Παράλληλα βέβαια συνυπάρχει, σε οικονομίες όπως η ελληνική, η τάση αναδημιουργίας, κυρίως των νέων μικροαστικών στρωμάτων (επιστήμονες ελεύθεροι επαγγελματίες και μισθωτά μεσαία στελέχη επιχειρήσεων).

Η ανάγκη συμμαχίας

Επομένως, μόνο αν λάβει κανείς σοβαρά, με επιστημονικό τρόπο, υπόψη του τα συμφέροντα των στρωμάτων αυτών, μπορεί να διατυπώσει μια πραγματικά επαναστατική πρόταση κοινωνικής και πολιτικής συμμαχίας που μπορεί να οδηγήσει στην ανατροπή του εκμεταλλευτικού καπιταλιστικού συστήματος. Σε μια χώρα όπως η Ελλάδα δεν υπάρχει περίπτωση επαναστατικής αλλαγής χωρίς αυτή την κοινωνική συμμαχία, χωρίς αυτό το μέτωπο κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων.

Τα στρώματα αυτά είναι φυσικό από την κοινωνική τους θέση να ταλαντεύονται μεταξύ αστικής τάξης και εργατικής. Τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα της συντριπτικής πλειοψηφίας τους όμως βρίσκονται στην πλευρά της εργατικής τάξης και του επαναστατικού κοινωνικού μετασχηματισμού. Για να γίνει αυτό όμως, πέρα από την ενότητα και την καθοδηγητική παρουσία της εργατικής τάξης και της επαναστατικής της πρωτοπορίας, απαιτείται η διάρθρωση αιτημάτων τέτοιων που, χωρίς να θίγουν την πρωτοκαθεδρία των αιτημάτων της εργατικής τάξης, α. θα υπερασπίζονται τα μεσαία στρώματα έναντι του μεγάλου εγχώριου και ξένου κεφαλαίου, β. θα τα ωθούν με δημιουργικό τρόπο στη συμμαχία με την εργατική τάξη, γ. θα ανοίγουν δρόμους για τον παραπέρα κοινωνικό μετασχηματισμό σε επαναστατική, σοσιαλιστική κατεύθυνση.

Τα μέτρα στήριξής τους πρέπει να στρέφονται εναντίον του ντόπιου μονοπωλιακού κεφαλαίου και του ιμπεριαλισμού (ιδίως του αμερικανικού κεφαλαίου και της ΕΕ). Από εκεί πρέπει να γίνεται η αναδιανομή σε όφελος των μεσαίων στρωμάτων (και πρωτίστως της εργατικής τάξης βέβαια). Για τούτο οι οικονομικοί στόχοι – πυλώνες του μετώπου είναι η εθνικοποίηση των τραπεζών, των στρατηγικών τομέων της οικονομίας, του μεγάλου κεφαλαίου, η ρήξη και αποδέσμευση από την ΕΕ.

Τα αιτήματα θα πρέπει να σμιλεύονται και διατυπώνονται με τέτοιο τρόπο ώστε να φέρνουν

τα μικροαστικά στρώματα στο πλευρό της εργατικής τάξης, να χτυπάνε από κοινού το μονοπωλιακό κεφάλαιο. Θα πρέπει επίσης να ωθούνται βαθμιαία με εθελοντικό τρόπο, με οικονομικά και άλλα κίνητρα σε συλλογικές μορφές παραγωγής και εργασίας που θα καθοδηγούνται από τον εθνικοποιημένο τραπεζικό και βιομηχανικό τομέα της οικονομίας.

Γι' αυτό το μέτωπο που χρειάζεται η εργατική τάξη και το οποίο είναι το μόνο που μπορεί να οδηγήσει σε πιο ριζοσπαστικές, επαναστατικές αλλαγές, είναι μέτωπο υπό την καθοδήγησή της σε συμμαχία με τα μικροαστικά στρώματα ενάντια το εγχώριο και ξένο μεγάλο κεφάλαιο. Αυτό θα είναι το σύγχρονο λαϊκό μέτωπο. Μια τέτοια πολιτική μόνο μπορεί να ανοίξει το δρόμο για την κατάργηση της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης.

Δεν είναι όμως ακόμη μέτωπο για τη σοσιαλιστική επανάσταση. Αντικειμενικά, γιατί ο αντίπαλός του είναι ο σκληρός πυρήνας του κεφαλαίου, δηλαδή το μονοπωλιακό κεφάλαιο και όχι ο μικροαστός. Και υποκειμενικά γιατί ούτε η εργατική τάξη είναι πολιτικά ώριμη για σοσιαλιστική επανάσταση. Μπορεί να ωριμάσει γι' αυτό, μόνο μέσα από το δρόμο των αντιμπεριαλιστικών, αντιμονοπωλιακών αλλαγών του λαϊκού μετώπου.

Η ιστορική εμπειρία έχει δείξει ότι όπου η εργατική τάξη κατάφερε να πάρει με το μέρος της τα μικροαστικά, μεσαία στρώματα μπόρεσε να σημειώσει νίκες. Παράδειγμα η ρώσικη επανάσταση, η κινέζικη, η κουβανέζικη, η βιετναμέζικη, το ΕΑΜ και άλλα. Πουθενά η εργατική τάξη δεν κατάφερε να πραγματοποιήσει νικηφόρα επανάσταση χωρίς τη συμμαχία με τα μικροαστικά στρώματα της πόλης και του χωριού. Δεν υπάρχει ούτε ένα ιστορικό παράδειγμα. Όπου δεν τα κατάφερε, αυτά έγειραν προς την πλευρά της αντίδρασης (ναζιστική Γερμανία, Χιλή του πραξικοπήματος Πινοσέτ) ή προς την πλευρά των δήθεν λύσεων των διάφορων μορφών της σοσιαλδημοκρατίας.

Το εύκολο -αλλά δυστυχώς αναποτελεσματικό και αδιέξοδο- είναι να μιλά κανείς γενικά για τα συμφέροντα της εργατικής τάξης. Το δύσκολο είναι να κάνει “συγκεκριμένη ανάλυση συγκεκριμένης κατάστασης” και να βρίσκει δρόμους για να καταστήσει την εργατική τάξη καθοδηγητική δύναμη της επαναστατικής αλλαγής.